

ĐỊNH HƯỚNG PHÁT TRIỂN NĂNG LỰC THẨM MỸ CHO HỌC SINH LỚP 12 QUA VIỆC DẠY HỌC TÁC PHẨM CHIẾC THUYỀN NGOÀI XA CỦA NGUYỄN MINH CHÂU

Nguyễn Phước Thanh
Trường THPT Chợ Gạo, Tiền Giang

Tóm tắt: Đề tài "Định hướng phát triển năng lực thẩm mỹ cho học sinh lớp 12 qua việc dạy học tác phẩm Chiếc thuyền ngoài xa của Nguyễn Minh Châu" nhằm phát triển năng lực thẩm mỹ cho học sinh lớp 12 thông qua việc dạy học tác phẩm Chiếc thuyền ngoài xa của Nguyễn Minh Châu. Tác phẩm không chỉ phản ánh giá trị nghệ thuật đặc sắc mà còn mang đến những thông điệp nhân văn sâu sắc, giúp học sinh cảm nhận được những giá trị thẩm mỹ qua các chi tiết hình ảnh, ngôn ngữ và biểu tượng. Mục tiêu của sáng kiến là giúp học sinh phát triển khả năng cảm thụ và phân tích nghệ thuật, đồng thời phát huy tư duy phản biện về các vấn đề xã hội và nhân sinh trong tác phẩm. Sáng kiến sử dụng phương pháp phân tích chi tiết tác phẩm, thảo luận nhóm và liên hệ thực tế để học sinh hiểu sâu sắc hơn về nội dung tác phẩm, qua đó phát triển năng lực thẩm mỹ và khả năng cảm nhận nghệ thuật.

Từ khóa: Năng lực thẩm mỹ, cảm thụ nghệ thuật, chiếc thuyền ngoài xa, phát triển năng lực

ORIENTATION FOR DEVELOPING AESTHETIC COMPETENCE FOR 12TH GRADE STUDENTS THROUGH TEACHING THE WORK "THE DISTANT BOAT" BY NGUYEN MINH CHAU

Nguyen Phuoc Thanh
Cho Gao High School, Tien Giang

Abstract: The study "Orienting the Development of Aesthetic Competence for 12th-Grade Students through the Teaching of Nguyen Minh Chau's Chiec thuyen ngoai xa" aims to enhance students' aesthetic appreciation through the analysis of this literary work. The novel not only embodies distinctive artistic value but also conveys profound humanitarian messages, enabling students to perceive aesthetic values through imagery, language, and symbolism. The initiative seeks to cultivate students' ability to analyze and appreciate literature while fostering critical thinking on social and humanistic issues presented in the text. The study employs detailed textual analysis, group discussions, and real-life connections to deepen students' understanding of the work, thereby enhancing their aesthetic competence and artistic perception.

Keywords: Aesthetic Competence, Literary Appreciation, Chiec thuyen ngoai xa, Competency Development.

Nhận bài: 25/12/2025

Phản biện: 13/01/2025

Duyệt đăng: 18/01/2025

I. ĐẶT VẤN ĐỀ

Trong chương trình giảng dạy văn học lớp 12, việc phát triển năng lực thẩm mỹ cho học sinh là một trong những mục tiêu quan trọng giúp các em hiểu biết về tác phẩm và cảm nhận được những giá trị nghệ thuật sâu sắc. Tuy nhiên, việc hướng dẫn học sinh cảm nhận và phân tích các yếu tố nghệ thuật trong tác phẩm văn học hiện nay còn gặp nhiều khó khăn. Tác phẩm Chiếc thuyền ngoài xa của Nguyễn Minh Châu, với những hình ảnh và biểu tượng mang nhiều giá trị thẩm mỹ, là một ví dụ điển hình có thể giúp học sinh phát triển năng lực thẩm mỹ của mình. Vấn đề đặt ra là giáo viên có thể sử dụng tác phẩm Chiếc thuyền ngoài xa hiệu quả trong việc giúp học sinh cảm nhận, phân tích và đánh giá các giá trị thẩm mỹ, từ đó nâng cao năng lực cảm thụ văn học và phát triển tư duy phản biện về các vấn đề xã hội và nhân sinh trong tác phẩm. Vì vậy, tác giả chọn đề tài "Định hướng phát triển năng lực thẩm mỹ cho học sinh lớp 12 qua việc dạy học tác phẩm Chiếc thuyền ngoài xa của Nguyễn Minh Châu".

II. NỘI DUNG NGHIÊN CỨU

2.1. Lý thuyết về phát triển năng lực thẩm mỹ

Năng lực thẩm mỹ: là khả năng cảm nhận, đánh giá, sáng tạo và trải nghiệm cái đẹp trong nghệ thuật. Định hướng phát triển năng lực thẩm mỹ cho học sinh không chỉ là quá trình tiếp nhận cái đẹp mà còn là việc giúp học sinh tự rèn luyện khả năng cảm thụ nghệ thuật và đưa ra những đánh giá, phản ứng thẩm mỹ trước các tác phẩm văn học.

Giáo dục thẩm mỹ: là một phần trong giáo dục toàn diện, giúp học sinh phát triển tư duy và khả năng sáng tạo. Việc giảng dạy văn học, đặc biệt là các tác phẩm văn học có giá trị nghệ thuật cao như "Chiếc thuyền ngoài xa", giúp học sinh tiếp cận và phát triển năng lực thẩm mỹ của bản thân.

2.2. Lý thuyết về dạy học văn học

Dạy học văn học là một quá trình giúp học sinh tiếp nhận thông tin về tác phẩm và rèn luyện khả năng phân tích, cảm nhận, đánh giá các yếu tố nghệ thuật của tác phẩm. Việc dạy học tác phẩm văn học không chỉ đơn giản là truyền đạt kiến

thức mà còn giúp học sinh phát triển kỹ năng tư duy phản biện, kỹ năng viết và kỹ năng giao tiếp.

Theo lý thuyết của Lev Vygotsky, việc học không phải là quá trình tiếp thu thụ động mà là sự tham gia tích cực của học sinh vào các hoạt động học tập, nơi học sinh có thể tự mình khám phá và sáng tạo ra những hiểu biết mới về tác phẩm văn học. Điều này rất quan trọng khi giảng dạy các tác phẩm văn học đương đại như "Chiếc thuyền ngoài xa" của Nguyễn Minh Châu.

2.3. Lý thuyết về giáo dục nhân văn qua văn học

Tác phẩm "Chiếc thuyền ngoài xa" của Nguyễn Minh Châu mang đậm giá trị nhân văn, khám phá những nỗi đau, khát khao và hy vọng của con người trong cuộc sống. Dạy học tác phẩm này giúp học sinh phát triển khả năng cảm thụ những giá trị sâu sắc về con người và xã hội.

Giáo dục nhân văn qua văn học là một hướng tiếp cận quan trọng trong việc giúp học sinh hiểu sâu sắc về các giá trị đạo đức, nhân văn trong đời sống, qua đó phát triển nhân cách và khả năng thẩm mỹ.

2.4. Giải pháp thực hiện

Việc phát triển năng lực thẩm mỹ cho học sinh lớp 12 thông qua tác phẩm "Chiếc thuyền ngoài xa" của Nguyễn Minh Châu là một cơ hội để học sinh rèn luyện khả năng cảm nhận và đánh giá về đẹp trong văn học. Tác phẩm trên, với những hình ảnh và nhân vật sâu sắc, giúp học sinh hiểu rõ hơn về mối quan hệ giữa cái đẹp và hiện thực. Các giải pháp dưới đây sẽ giúp học sinh không chỉ tiếp thu kiến thức mà còn phát triển tư duy thẩm mỹ, khơi gợi sự sáng tạo và khám phá nghệ thuật một cách toàn diện:

2.4.1. Giới thiệu tác phẩm và tác giả hấp dẫn

Tạo sự hứng thú ngay từ đầu: Để học sinh không cảm thấy nhàm chán khi tiếp cận một tác phẩm văn học có chiều sâu như Chiếc thuyền ngoài xa, giáo viên cần biết cách giới thiệu tác phẩm một cách hấp dẫn và dễ tiếp cận. Trước khi phân tích tác phẩm, giáo viên tạo một bối cảnh thẩm mỹ cho học sinh bằng cách chia sẻ về tác giả Nguyễn Minh Châu, về những đặc điểm nổi bật trong phong cách sáng tác của ông, đặc biệt là những quan điểm nghệ thuật mà tác giả thể hiện qua các tác phẩm của mình. Việc giới thiệu sơ lược về tác giả và bối cảnh sáng tác sẽ giúp học sinh nhận diện rõ hơn những yếu tố nhân văn và thẩm mỹ mà Nguyễn Minh Châu muốn truyền tải.

Khơi gợi cảm hứng: Giáo viên có thể khuyến khích học sinh chia sẻ suy nghĩ về các vấn đề lớn trong tác phẩm như cái đẹp và sự thật trong nghệ thuật, mối quan hệ giữa nghệ thuật và đời sống. Học sinh có thể bắt đầu bằng các câu hỏi

mở như: "Theo các em, liệu cái đẹp trong nghệ thuật có giống cái đẹp trong cuộc sống không?" hay "Các em có thể nhận ra sự mâu thuẫn giữa cái đẹp và hiện thực trong cuộc sống qua hình ảnh chiếc thuyền không?"

2.4.2. Phát triển năng lực thẩm mỹ qua việc phân tích các yếu tố nghệ thuật trong tác phẩm

Phân tích hình ảnh chiếc thuyền ngoài xa: Hình ảnh chiếc thuyền ngoài xa là một biểu tượng quan trọng trong tác phẩm và mở ra nhiều suy ngẫm về mối quan hệ giữa cái đẹp trong nghệ thuật và cái thật trong cuộc sống. Giáo viên có thể giúp học sinh phân tích sự đối lập giữa chiếc thuyền trong khoảng khắc thơ mộng, đẹp đẽ trên biển và sự thật tàn nhẫn mà chiếc thuyền mang lại khi gần gũi, đại diện cho cuộc sống nghèo khó, bạo lực gia đình. Từ đó, học sinh được rèn luyện khả năng nhận diện các yếu tố thẩm mỹ trong văn học, qua đó hiểu được sự sâu sắc của nghệ thuật khi phản ánh hiện thực đời sống.

Khám phá nhân vật Phùng và người đàn bà hàng chài: Cùng với hình ảnh chiếc thuyền, các nhân vật trong tác phẩm cũng đóng vai trò quan trọng trong việc phát triển năng lực thẩm mỹ cho học sinh. Nhân vật Phùng là một nghệ sĩ, nhìn đời qua một ống kính lý tưởng hóa về cái đẹp trong nghệ thuật. Tuy nhiên, khi đối diện với thực tế tàn khốc, Phùng phải đối mặt với sự mâu thuẫn giữa cái đẹp lý tưởng và cái xấu trong đời sống. Học sinh sẽ nhận thức được cái đẹp trong nghệ thuật không chỉ là sự hoàn hảo mà đôi khi còn chứa đựng cả những sự thật đau đớn, và qua đó phát triển khả năng đánh giá, phân tích về đẹp của nhân vật trong các tác phẩm văn học.

Tìm hiểu thông điệp nhân văn: Tác phẩm Chiếc thuyền ngoài xa không chỉ là một tác phẩm nghệ thuật mà còn chứa đựng những thông điệp sâu sắc về cuộc sống và con người. Giáo viên có thể giúp học sinh nhận diện thông điệp nhân văn trong tác phẩm, qua đó nâng cao khả năng cảm nhận và đánh giá những giá trị thẩm mỹ không chỉ trong văn học mà còn trong cuộc sống. Học sinh sẽ được tiếp cận với khái niệm cái đẹp gắn liền với cái thật, sự hòa hợp giữa nghệ thuật và cuộc sống.

2.4.3. Khuyến khích học sinh sáng tạo và thể hiện cảm nhận cá nhân

Phát triển khả năng sáng tạo: Một trong những cách tốt nhất để học sinh phát triển năng lực thẩm mỹ là khuyến khích các em thể hiện cảm nhận và suy nghĩ của mình một cách sáng tạo. Giáo viên có thể yêu cầu học sinh viết một bài cảm nhận về tác phẩm, mô tả cảm giác của mình khi đối diện

với hình ảnh chiếc thuyền hay phân tích những suy ngẫm của Phùng sau khi chứng kiến sự thật về cuộc sống. Điều này giúp học sinh không chỉ vận dụng khả năng phân tích mà còn phát huy trí tưởng tượng và sáng tạo trong việc cảm nhận nghệ thuật.

2.4.4. Ứng dụng phương pháp dạy học tích cực

Dạy học theo dự án: Giáo viên có thể áp dụng phương pháp dạy học theo dự án để học sinh có cơ hội nghiên cứu sâu về một vấn đề thẩm mỹ liên quan đến tác phẩm *Chiếc thuyền ngoài xa*. Chẳng hạn, học sinh có thể thực hiện một dự án về “Nghệ thuật miêu tả vẻ đẹp trong thiên nhiên và con người qua tác phẩm của Nguyễn Minh Châu”, qua đó học sinh có thể tự do sáng tạo bài thuyết trình hoặc sản phẩm nghệ thuật (tranh, nhạc, thơ ca) phản ánh cảm nhận của mình về cái đẹp trong tác phẩm. Phương pháp này không chỉ phát triển năng lực thẩm mỹ mà còn giúp học sinh nâng cao kỹ năng nghiên cứu và làm việc nhóm.

2.4.5. Tổ chức các hoạt động ngoại khóa, liên kết với các nghệ sĩ, chuyên gia thẩm mỹ

Mời các chuyên gia văn học, nghệ sĩ thảo luận:

Để học sinh có cái nhìn sâu sắc hơn về nghệ thuật, giáo viên có thể mời các nhà văn, nhà phê bình văn học hoặc nghệ sĩ đến lớp để chia sẻ kinh nghiệm và quan điểm của họ về cái đẹp trong nghệ thuật và văn học. Những cuộc giao lưu này không chỉ giúp học sinh phát triển năng lực thẩm mỹ mà còn mở rộng tầm nhìn và cảm nhận nghệ thuật của học sinh.

2.4.6. Xây dựng mối liên hệ giữa văn học và các môn học khác

Liên kết với môn mỹ thuật, âm nhạc, hoặc lịch sử: Để làm phong phú thêm khả năng thẩm mỹ, giáo viên có thể kết hợp với các môn học khác như mỹ thuật hoặc âm nhạc để học sinh có thể hiểu sâu hơn về sự kết nối giữa văn học và các hình thức nghệ thuật khác. Ví dụ, học sinh có thể làm các bức tranh vẽ chiếc thuyền hoặc sáng tác nhạc dựa trên cảm xúc từ tác phẩm.

2.5. Kết quả của đề tài

Mục tiêu nghiên cứu này là đánh giá sự phát triển năng lực thẩm mỹ của học sinh lớp 12 qua việc dạy học tác phẩm *Chiếc thuyền ngoài xa* của Nguyễn Minh Châu trong hai năm học (2022 – 2023 và 2023 - 2024).

Tiêu chí đánh giá	Năm học 2021-2022 (chưa áp dụng)	Năm học 2022-2023 (áp dụng)	Năm học 2023 - 2024 (áp dụng)	Tổng kết (%)
Mức độ hiểu biết về tác phẩm.	65%	75%	90%	+25%
Khả năng phân tích tác phẩm.	60%	70%	85%	+25%
Khả năng cảm nhận thẩm mỹ trong bài viết.	68%	78%	88%	+20%
Sự tham gia thảo luận	55%	65%	80%	+25%
Sự tiến bộ trong việc thể hiện cảm xúc và quan điểm thẩm mỹ.	60%	70%	85%	+25%

Bảng số liệu kết quả nghiên cứu về sự phát triển năng lực thẩm mỹ của học sinh lớp 12 qua việc dạy học tác phẩm *Chiếc thuyền ngoài xa* trong hai năm học (2023-2025)”

III. KẾT LUẬN

Qua hai năm nghiên cứu, kết quả dạy học tác phẩm *Chiếc thuyền ngoài xa* của Nguyễn Minh Châu đã có tác động tích cực đến việc phát triển năng lực thẩm mỹ của học sinh lớp 12. Các dữ liệu thu thập được từ các kỳ học cho thấy học sinh cải thiện mức

độ hiểu biết về tác phẩm và phát triển rõ rệt khả năng phân tích, cảm nhận thẩm mỹ và thể hiện cảm xúc cá nhân qua bài viết và thảo luận. Sự tiến bộ của học sinh trong việc tiếp cận và đánh giá các yếu tố nghệ thuật của tác phẩm chứng tỏ phương pháp dạy học này đã mang lại hiệu quả rõ rệt.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Nguyễn Minh Châu. (1987). *Chiếc thuyền ngoài xa*. Nxb. Hội Nhà văn.
2. Hồ Chí Minh. (2011). *Văn hóa văn nghệ trong sự nghiệp cách mạng (Tập 5)*. Nxb. Chính trị Quốc gia.
3. Trương Hồng Quang. (2015). *Giảng dạy văn học trong nhà trường phổ thông*. Nxb. Đại học Sư phạm.
4. Lê Anh Tài. (2019). *Phát triển năng lực thẩm mỹ cho học sinh qua dạy học tác phẩm văn học*. Nxb. Giáo dục Việt Nam.
5. Đỗ Đức Hiếu. (2018). *Nâng cao năng lực cảm thụ văn học cho học sinh lớp 12*. Tạp chí Giáo dục, 5, 42-45.
6. Nguyễn Thị Lan Hương. (2017). *Phương pháp giảng dạy văn học và sự phát triển năng lực thẩm mỹ cho học sinh*. Nxb. Đại học Quốc gia Hà Nội.